

“Els mitjans haurien de reflectir més i millor la diversitat”

Entrevista a **Dolors Comas**, presidenta de la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual del CAC

Lali Sandiumenge
Periodista

Dolors Comas (Barcelona, 1951) és doctora en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona i catedràtica d'Antropologia Social i Cultural de la Universitat Rovira i Virgili. Exdiputada d'Iniciativa per Catalunya Verds al Parlament català, és membre del Consell de l'Audiovisual de Catalunya i presidenta de la seva Mesa per a la Diversitat, un organisme pluralista que té per objectiu fomentar la convivència i promoure una millor representació de la multiculturalitat a les ràdios i televisions catalanes. Comas assegura que des que es va crear, el 2004, s'han fet avenços però que encara queda molt camí per recórrer. “Som a anys llum del que fa la BBC!”, exclama, després d'insistir que els mitjans de comunicació, com tota la societat catalana, encara han d'assumir que les persones d'origen estranger no són *ells*, sinó *nosaltres*.

Segons una enquesta recent de El Periódico, la meitat dels catalans consideren que la immigració és dolenta per al país. Fins a quin punt els mitjans de comunicació són responsables d'aquesta percepció?

És molt difícil de mesurar. El que és cert és que els mitjans de comunicació haurien de reflectir més i millor la presència d'aquesta diversitat, que avui constitueix la societat catalana. Si la immigració apareix en els mitjans de comunicació bàsicament en clau de conflicte, arrela més una percepció en clau de conflicte. En l'anàlisi que hem fet de la presència de la immigració en els informatius es constaten diverses coses que fan reflexionar: les persones immigrades surten en els informatius per sota de la seva presència real i quan hi apareixen, bàsicament ho fan com a problema o com a víctimes. D'altra banda,

“Amb la crisi poden haver-hi derives cap a la xenofobia”

són subjectes de la notícia però difícilment en són protagonistes. Crida l'atenció que, fins i tot en les notícies que parlen sobre la immigració, els que menys hi surten són persones immigrades. Per exemple, en motiu del dia del racisme i la xenofòbia a Catalunya, quan hi va haver detencions al barri del Raval de Barcelona o quan es va traspasar la competència dels permisos de treball a la Generalitat, a notícies així no hi surt ni una persona immigrada comentant aquestes qüestions.

No se les té en compte com a font d'informació?

Se les té molt poc en compte com a font d'informació i quan apareixen és de forma anecdòtica i testimonial, amb una presència qualitativament poc important. Una de les conclusions a què com a Consell vam arribar és que en el cas dels informatius, d'alguna manera, estan plantejats de cara a un “nosaltres” que parla d'uns “ells” i “elles”, que són els “altres” que viuen aquí: fent aquesta diferenciació estem enviant el missatge que no són part de la nostra societat, estan aquí però no són part de nosaltres. És molt subtil però hi és.

L'informe del CAC sobre la presència de la immigració en la informació deia que gairebé la meitat de les notícies ofertes en els teletinformatius de les sis cadenes estudiades són de l'àmbit polític i judicial. Part del problema no és que es tracta la immigració com un fet informatiu més i s'explota el que és més noticiós?

Té a veure lògicament amb una tendència que ha anat prenent la pròpia lògica informativa, que és buscar dimensions emotives i això fa caure en el sensacionalisme i a destacar aquells fets que criden

Dolors Comas, en un moment de l'entrevista
Foto: Stefano Buonamici

més l'atenció. Ens preocupa que se surti sobretot amb clau problematitzada. A vegades em pregunten "bé, però si hi ha problemes que afecten la part judicial i policial, d'això, com a periodistes, se n'ha d'informar, no?". I només faltaria, com a periodistes s'ha d'informar del que calgui, però dues observacions: una, per què a les notícies que afecten a les persones immigrades elles no tenen veu? Per què no els donem veu per parlar de política? De la nostra, de la de tots, perquè també són aquí. Molts no tenen dret a vot, els estem dient que no són part de nosaltres, amb una doble exclusió: la primera, que no es té dret a vot, i la segona, que no cal ni que en parlin. No els donem veu. S'informa d'unes coses però d'altres s'ignoren. Hem d'incorporar les persones immigrades com qualsevol altre font d'informació en els casos que es requereixi.

I fem la distinció que són persones immigrades?

No cal. La segona observació que volia fer és que precisament en les informacions judicials i policials és on s'insisteix en l'origen. Per què? Això ho hem observat: quan són notícies menys conflictives s'insisteix menys en l'origen, o pot ser un origen genèric, com llatino-americà, posem per cas. En canvi, quan es tracta de notícies judicials i policials s'especifica més la nacionalitat concreta. Això fa que es criminalitzin determinats col·lectius. No estem dient que no es faci, però no cal si no és rellevant.

No creu que a vegades els mitjans creen conflicte quan el problema és menor o es podria haver solucionat? Em refereixo, per exemple, a la recent polèmica sobre l'adolescent que duia vel en un institut de Pozuelo de Alarcón.

S'amplifica l'abast de la qüestió, que pot ser molt concreta, afectar només aquella persona o aquell institut. Es curiós perquè avui llegia una reflexió a *Le Monde* arran del cas d'aquesta dona que portava el *niqab* [vel que cobreix tota la cara, tret dels ulls] i que va ser multada per un policia de trànsit que considerava que no duia la vestimenta adequada per conduir. El periodista que escrivia l'article deia que els periodistes haurien de reflexionar sobre fins a quin punt ells mateixos no havien amplificat la notícia, de manera que d'un cas particular se n'ha fet un problema nacional. És una reflexió que s'ha fet en molts terrenys. S'ha arribat, per exemple, a un consens a l'hora d'informar sobre el tema de drogues. Va arribar un moment que es va valorar que determinat tipus de notícies, com els *after hours* o la distribució de drogues entre la gent jove, tenien un efecte d'atracció per a alguns espectadors i n'incrementaven el consum. Aquesta reflexió s'ha de fer. Al Consell de l'Audiovisual vam crear la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual justament per propiciar la reflexió amb els mitjans en aquest tipus de coses. Encara que nosaltres siguem una entitat reguladora i puguem fer recomanacions, són els mateixos professionals i les direccions dels mitjans els que han de fer aquesta reflexió, amb la consciència que, quan s'informa o entreté, això té unes conseqüències sobre l'opinió pública i cal valorar-ho constantment.

No hi ha un problema de formació? A vegades es confonen termes com vel, niqab o burca i s'utilitzen com a sinònims paraules diferents, com musulmà, islamista o fonamentalista. No hauríem de tenir més formació?

Això és el que estem promovent des de la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual. Entenem que els periodistes han de tenir unes condicions per fer la seva feina i avui això passa per tenir aquest tipus d'informació. S'estan elaborant materials adreçats a mitjans de comunicació. Unescocat, per exemple, ha elaborat un diccionari de termes religiosos. Sempre em pregunto per què es parla de mesquites a Catalunya, si no n'hi ha cap. Ara que va sortir la informació que se'n vol construir una, em sembla que a Cornellà, vaig pensar que ja podrem parlar de mesquites i sabrem fer la distinció entre oratoris i mesquites. Per tant, fins i tot s'està instal·lant un vocabulari erroni.

Ja es veuen resultats en la tasca que està fent la Mesa o és encara molt d'hora per valorar-ho?

No és una qüestió d'un dia per l'altre, hem d'anar-ho fent. En aquest tema sempre dic que com a societat hem d'assumir que la immigració no és una qüestió conjuntural sinó que és estructural. Catalunya és més diversa que fa cinquanta anys i ho continuarà sent. Ha estat un procés molt intens i molt ràpid i, malgrat això, Déu n'hi do com s'ha produït. No dic que no hi hagi hagut conflictes, ara hi ha Vic, Salt,

“Sempre em pregunto per què es parla de mesquites a Catalunya, si no n'hi ha cap”

n'hi va haver a Can Anglada i hi ha hagut episodis a Badalona, però són conflictes que no han anat més enllà. Tenint en compte la intensitat del fenomen, ha sigut un procés tranquil. El problema és que ara amb la crisi poden haver-hi derives cap a la xenofòbia i el racisme perquè és una situació difícil per a molta gent, i en aquestes circumstàncies es pot produir més rebuig contra aquelles persones a les quals se les culpa, normalment injustament, de no tenir feina, de no tenir accés als recursos del nostre estat del benestar, etcètera. En aquestes circumstàncies, des de la Mesa alertem que justament el mitjans de comunicació haurien de fer-ho molt bé pel que fa a la seva tasca important de cohesió social.

Vol dir que pel que fa a la immigració els mitjans no haurien de ser neutrals sinó militar per la integració?

Han de ser conscients del paper que tenen en la cohesió social i per tant no caure en aquestes derives. La reflexió que comentàvem abans, en aquest moment de crisi econòmica, encara és més important fer-la.

La reflexió, l'han fet els mitjans?

TV3 té una comissió per a la diversitat, Catalunya Ràdio també la té, Ràdio 4, si no m'equivoco, també, no voldria deixar fora els que ho han fet. Crec que, a més, hi ha periodistes que intenten superar aquestes condicions, però moltes vegades s'ha de treballar amb molta pressió, de temps, de precarietat, i això no afavoreix aquesta formació continuada que s'hauria de tenir.

No sé si és la BBC que recomana incorporar persones immigrades als mitjans...

És una de les coses que TV3 s'està plantejant, però lògicament s'ha de fer un equilibri i que siguin persones que puguin competir com qualsevol altra a l'hora de fer un concurs. Però cal que els platós reflecteixin aquesta diversitat. Algunes sèries de ficció ho estan incorporant, *Ventdelplà*, per exemple. Caldria fer una anàlisi de com. El tractament que en fan és *buenista*, és l'immigrant simpàtic, te'n pots fiar.

Tot això estarà normalitzat el dia que deixem de tenir programes especials dedicats a la immigració?

Sí, és clar. Les mateixes persones immigrades en són molt crítiques, diuen que no els representen i que els tracten com a "altres". Però crec que tenen una funció d'informació a la societat sobre qui són, com són, què fan, què mengen, i, per tant, de familiarització i coneixement. Una televisió s'ha d'adreçar a diversos públics i hi haurà un moment que no caldrà fer aquests programes específics, com hi ha un moment que una persona immigrada deixa de ser-ho. Quan? Quan els acceptem així? Em va cridar molt l'atenció, i va ser un element de reflexió, quan la Najat el Hachmi va rebre el premi de les lletres catalanes [Ramon Llull] i encara hi va haver un mitjà de comunicació que va dir: "Una jove marroquina...". Un altre deia, que em sembla més correcte, "una noia d'origen marroquí". Però una jove marroquina! Fins quan ho serà? Ella mateixa té el llibre *Jo també sóc catalana*. Si aquesta persona no compleix tots els requisits perquè entenguem que forma part de nosaltres, qui els tindrà? Per l'amor de Déu! Ho dic perquè justament el domini de la llengua és a Catalunya un element simbòlic d'integració molt important.

Vostè no utilitza la paraula nouvingut.

La trobo quica.

Foto: Stefano Buonomici

Les persones immigrades no deixaran de ser-ho si seguim referint-nos-hi com a nous i noves?

És evident; quan es deixa de ser nou i nova? Al cap d'un any, dos anys, tres anys de ser aquí?

Hi ha d'haver una pedagogia del llenguatge?

Clar! I cal dir persones immigrades, i no immigrants, perquè el trasllat s'acaba, això sí que s'acaba un dia. Mentre transites ets immigrant però quan arribes a un lloc i hi comences a residir ets una persona que ve de la immigració i per tant ets persona immigrada.

Creu que els mitjans són conscients de la responsabilitat social que tenen?

Crec que ho han de ser. Tot és millorable i, en aquest sentit, hi ha molt camí per recórrer. A l'última jornada de la mesa de la diversitat que vam fer a Tarragona va venir la directora de la BBC Diversity Centre, Sue Caro, i va explicar el que fan, i, és clar, en som a anys llum.

Per exemple?

Els s'estan plantejant en aquests moments que puguin entrar a les plantilles de la BBC quotes de persones de les "minories visibles", cosa que aquí és impensable. El plantejament que feia era molt senzill. Qui està veient la BBC? Qui la paga? Tots? Doncs tots hi han d'estar representats i s'hi han de sentir representats. Si estem fallant per aquí, ho hem de resoldre, i la BBC ho està fent. S'han adonat que a les facultats de Comunicació hi ha molt poques persones procedents de les minories visibles, com també passa aquí, i estan treballant en centres de secundària per promoure el coneixement de la professió periodística entre la gent jove de diferents orígens i colors. Això és impensable per a nosaltres. Terreny per recórrer? Moltíssim! Sempre dic que com a societat hem de madurar i assumir globalment aquesta presència estructural de la immigració. Els mitjans també ho han de fer i requereixen el seu procés, i poden contribuir i ajudar perquè ho assumim més fàcilment, o poden obstaculitzar-ho. Normalment el que passa és que sempre anem per darrera dels fets.

A Catalunya hi ha diversos mitjans de comunicació de la immigració. És una riquesa o reflecteix aquesta manca?

Les dues coses. Riquesa en la mesura que cadascú té el dret d'organitzar-se i tenir el seus propis mitjans, però ho trobo una manca si només ens quedem aquí, perquè aleshores sí que fem guetos. Uns comuniquen només per a uns perquè no es veuen reflectits en els mitjans generalistes.

+ Info:

Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual · www.mesadiversitat.cat

BBC Diversity Centre · www.bbc.co.uk/aboutthebbc/policies/diversity.shtml